עין משפט נר מצוה

סז א מיי׳ פ״ח מהל׳ גירושין הל׳ ו סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קכד סעיף ב ג [יו״ד סי׳ רסז סעי׳ מט]:
סח ב מיי׳ פ״ח מהל׳ גירושין הל׳ ו והל׳ ג סמג שם:
סט ג ד מיי׳ שם פ״ח שם הלכה י סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ קמג סעיף כ:
ע ה מיי׳ פ״ח שם הלכה ו סמג שם טוש״ע אה״ע סימן קכד סעיף ל:
עא ו מיי׳ שם פ״ד הל׳ ג סמג שם טוש״ע שם סעיף ג:
עב ז מיי׳ שם פ״ח הל׳ ז סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:
עג ח ט מיי׳ שם הל׳ ח טוש״ע אה״ע שם סעיף ד:

תוספות רי״ד

ועל הקרן של פרה וכו׳ בשלמא יד עבד אי אפשר למקצייה אלא קרן של פרה נקצייה וליתביה (וניכתביה ניהלי״) [לה] אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה: ר׳ יוסי הגלילי אומר וכו׳ מ״ט דרבי יוסי הגלילי דתניא ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת״ל וכתב לה מכל מקום אם כן מה ת״ל ספר מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. פי׳ אונתן בידה קסמיך דה״ל כלל ופרט ו) ורבנן אי כתב בספר דקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא פי׳ אי כתב בספר הוה משמע יכתוב בקלף ומצית למימר דכי נמי מרבית מוכתב לה דומיא דקלף הוא דדבי השתא דכתב ספר אין זה אלא וכתב ספר כריתות ספירת דברי כריתות על כל מה דבעי לכתוב וקי״ל יחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני׳** אין כותבין במחובר לקרקע כתבו המחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר׳ יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הדייפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין. פי׳ אין כותבין במחובר לקרקע משום דבעי׳ וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיב׳ ונתינה יצא מחובר שמחוסר קציצה והילכך אי כתביה במחובר פסול הוא. כתבו על המחובר וכו׳ ופריך והאמרת אין כותבין וכו׳ פי׳ דמשמע שהמחובר פסול והדר מכשיר ליה אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רב הושעיא והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רב חנה בר בר חנה והוא ששייר מקום התורף ור׳ אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי וה״ק אין כותבין תופס גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לתופס ותלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר פי׳ ר׳ אלעזר סבר עדי מסירה כרתי והם הם העיקר שמוסר בפניהם הגט ועידי חתימה בלא עידי מסירה לא יועילו כלום שיתן לה גט חתום בלא עידי מסירה והיכא דאיכא עידי מסירה אע״ג דליכא עידי חתימה כשר שהעיקר עידי מסירה הן והכריתות נגמר עליהם וקרא דכתיב וכתב לה ספר כריתות לאו על חתימת העדים קאמר אלא על כתב הגט וגופו של גט הוא שמו ושמה שם עירו ושם עירה והזמן והרי את מותרת לכל אדם יקרא תורף והשאר תופס וה״ק אין כותבין התופס במחובר גזירה שמא יכתוב גם התורף הילכך אסרו חכמים לכתוב התופס במחובר לכתחילה ואם כתבו לתופס על המחובר ותלשו ואח״כ סיימו וכתב התורף בתלוש כשר והאי דקתני חתמו לאו דוקא חתימת עדים אלא כמו סיימו שסיים (חתמו שזייף) התורף בתלוש ור׳ יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו של תופס וסיימו של תורף בתלוש דגזר תופס אטו תורף ופסל אפילו בדיעבד: ור״ל אמר חתמו שנינו ור״מ (אמר) היא דאמר עידי חתימה כרתי וה״ק אין כותבין תורף גזירה

ו) מולי ל״ל דסר״ל כלל ופרט וכלל וכנגן וכו׳. ועי׳ כתוס׳ ד״ה תלמוד לומר:

מסורת הש״ס

ע) עירובין טו: סוכה כד:, ב) קדושין כה., ג) [סוכה כד: וש״נ], ד) יומא יג. קדושין ה. וש״נ [לקמן פג:], ה) [לעיל ג.:, ו) [לעיל דף ד. ז) [עי׳ לקמן כב. תוס׳ ד״ה לא על], ח) [לקמן כג.], ט) [לעיל ט: וש״נ], י) [לקמן כג. כו. כו: קדושין מח. כתובות לד. בבא בתרא קט.], כ) דברים כד, ל) [דברים כד], מ) [לקמן כב.], נ) [שם], ס) בא״מ: גלין., ע) [דברים כד], פ) [שיין לעיל במשנה יט.], צ) [לקמן פז.], ק) [קדושין ה.], ר) [קדושין ג:], ש) [עי׳ תוס׳ עירובין טו: ד״ה בכתיבה ותוס׳ מ״ק ח. ד״ה נפקא יתום׳ מגילה כ. ותוס׳ סנהדרין לד: ד״ה דכתיב ותוס׳ זבחים קח. ד״ה ותורה ותוס׳ כריתות טו. ד״ה ערוה], ת) [עי׳ תוס׳ עירובין טו: ד״ה ע״מ ותוס׳ סוכה כד: ד״ה ע״מ],

תורה אור השלם

ו. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א

גליון הש״ס

גמ׳ מי שאינו מחובר. כעין זה תולין דף קלה ע״א: **שם** ורבנן אי כתיב בספר. עי׳ סוטה דף טז ע״ב: שם כתבו על חרס של עציץ נקוב. עי׳ לעיל דף ז ע״ב תוד״ה עליץ נקוב:

מוסף רש״י

ספר. וכתב לה ספר כריתות, ספר משמע קלף דכתיב (ירמיה לו) ואני כותב על הספר בדיו, והכל קרי ליה מגילה, כדכתיב אחרי שרף המלך את המגילה (ירובין טו:). **מגין לרבות כל דבר.** לכותבו עליו כגון לוח עץ ועלה זית (סוכה כד:). **וכתב לה מכל מקום.** דתלי למיכתב ונתן ביה ספר כריתות (שם). **אי כתיב בספר.** אי הוה כתב וכתב לה ספר כריתות נספר, כדקאמרת. **דהאי ספר קלף הוא** (שם). **השתא דכתיב ספר.** אין זה קלף ואין הכתוב מדבר שיהא נכתב עליו, אלא דברי הגט קרוי ספר, ספירת דברים, כריתות דברים שיהו כותבין ומפרידין ביניהם (שם) והכי משמע וכתב לה דברי כריתות, אבל לא קבע לו מקום לכותבו, וממילא משמע בכל מקום שירצה יכתבנו (ירובין טו:). **ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה.** כיון דספר לאו קלף הוא, אלא וכתב לה לא אצטריך לרבות כל דבר, דמהיכא מיתי לך לימד דבר לנתינתו דאצטריך לאשמעינן שכל דבר כשר לך (סוכה כד:) ולמה ליה למכתב וכתב לרבות כל דבר, לכתוב ונתן לה ספר כריתות (ירובין טו:). **ואינה מתגרשת בכסף.** דלמי למיכתב ספר כרת: **מתני׳ אין כותבין במחובר.** דכתיב ת) וכתב ונתן שאינו ממוסר קלילה: **כתב על המחובר כו׳.** בגמ׳ פריך הא אמרת אין כותבין: **נייר המחוק.** יכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים. וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר ובגמ׳ מ) מפרש מאי דיפתרא: **וחכמים מכשירין.** בגמ׳ מ) מפרש לה: **גמ׳ והוא ששייר.** סיפא דקתני כשר והוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר מליאה: **תורף.** גליון ם) של שטר מקום הלוח והאשה והזמן: **ור׳ אלעזר היא.** מתני׳ דבעי כתיבה בתלוש דדרש וכתב דקרא ע) אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא דאמר אחתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי: **חתמו שנינו.** בסיפא דמתני׳ תלשו חתמו ונתנו לה כשר ואע״פ שנכתב כולו במחובר כי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר ור׳ מאיר היא: **דשקיל ליה.** לכוליה עניין ואין כאן מחוסר קלילה ואין לחוש שמא יגבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קלילה דלא מפסיד ליה לעניין: דשקיל

לא אפשר למקצייה אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה אמר קרא [1]וכתב ונתן לה [2]אמי שאינו מחוסר כתיבה קציצה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה: רבי יוסי הגלילי אומר וכו׳: מ״ט דרבי יוסי הגלילי [3]דתניא ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת״ל וכתב לה מכל מקום אם כן מה ת״ל ספר מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל [4] ורבנן אי כתיב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה מיבעי להו [5]בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ס״ד אמינא [6]אקיש יציאה להוייה מה הוייה בכסף אף יציאה נמי בכסף קמ״ל ואידך נפקא ליה [7]מספר כריתות [8]ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ואידך מיבעי ליה [9]דבר הכורת בינו לבינה [10]כדתניא [11]הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות עד שלשים יום הרי זה כריתות ואידך מכרת כריתות ואידך כרת כריתות לא דרשי: **מתני׳** [12]אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר [13]רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר׳ יהודה בן בתירא אומר אין כותבין [14]לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים [15]מכשירין: **גמ׳** כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר ר׳ אלעזר א״ר אושעיא והוא ששייר מקום התורף וכן [16]אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן והוא ששייר מקום התורף ור׳ אלעזר היא [17]דאמר עדי מסירה כרתי וה״ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה כשר וריש לקיש אמר חתמו שנינו ורבי מאיר היא [18]דאמר עדי חתימה כרתי והכי קאמר [19]אין כותבין תורף גזירה שמא יחתום כתבו לתורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר [20] כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר [21]פסול אביי אמר כשר דשקיל

[22]על עלה של זית. דוקא עלה של זית וכיולא בו דמתקייס כדתניא במוספתא על עלה של זית וחרוב ודלעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר אבל עלה של כרישין ובצלים ועלה ורדים ועלה ירקות וכל דבר שאינו של קיימא פסול: **יצא** זה שמחוסר כתיבה קציצה כו׳. פי׳ רבינו שמואל דוקא בבעלי חיים או בממובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו חשיב ממוסר קלילה ותדע דבמעון איפליגו אביי ורבא כשכתבו על עלה של עליין נקוב דרבא גזר שמא יקטוס אבל כשאינו נקוב משמע אפי׳ יקטוס כשר וכן פירש הרב רבי שמעיה בפירושו ואם כתב גט בקלף גדול ואח״כ חתכו לפי זה כשר ומעשה היה בימי ה״ר יצחק ברבי מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובה״ג פוסל וכן ר״ת היה מחמיר מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עליין נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה והא דלא פליג עלה רבא משום דליכא למיגזר שמא ישבר העליין דאין דרך לשובכו כמו בקבן של פרה דלא גזרי׳ שמא יקלן דאין דרך ליקלן ודוקא בעלה גזרי׳ שמא יקטוס ולאו דוקא נקט עלה של עליין נקוב דהוא הדין כשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי נקטיה דאפילו בנקוב מכשיר ועוד אור״י דמסתבר דאין האשה קונה את הגט שכתוב על עלה של עליין נקוב בשעת העליין או בהגבהתו כל זמן שלא פסקה ייקח העלה כדאמרינן בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עליין לו קנה עד שיחזיק בזרעים אבל בשעת העליין לא קנה דאכתי חשיבי מחובדין בשעת משיכה והא דמכשיר אביי משום דשקיל ליה ויהיב לה היינו דהיחתמו במקום שפוסקת ייקח העליין דהשתא הוי רבותא טפי דמכשיר אביי בעליין נקוב דלא גזרי׳ דיהיב לה בפסיקת הייקה אטו בלא פסיקת הייקה וקמ״ל נמי אע״פ שלריך ליתן לה בפסיקת הייקה לא חשיב בהכי ממוסר קלילה וכ״ש מייתי לאיה לפי׳ ר״ת דחשיב בפ׳ כסוי הדם (חולין דף פט.) עפר עיר הנדחת ממוסר תלשה קבילה ושריפה ויותר נחשב ממוכר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת והא דלא חשיב לקורה הנעולה בחרך ממוסר תלשה בפ׳ נגמר הדין (סנהדרין דף מו:) משום דלא חשיב חיבור לקרקע כולי האי ולר״ת דוקא נחתך מקלף גדול חשיב ממוסר קלילה אבל חותך מן הגט דבר מועט כמו שעושין לייפותו לא חשיב בהכי ממוסר קלילה כדאמרי׳ לעיל גזייה לזמן ויהבי׳ ניהלה כו׳ בין שיטה לשיטה בין חיבה לחיבה מהו גבי הגייר שלי משמע דדבר מועט לא חשיב ממוסר קלילה: **תלמוד** לומר וכתב לה מ״מ. וא״ת ואימא וכתב כלל ספר פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וי״ל ונתן חזר וכלל אע״ג דלא מייתי אלא כללא קמא הכי נמי אשכחן בפ״ק דקידושין (דף כא:) מרבא אין לי אלא מרבא מנין לרבות הסול וכו׳ ת״ל ונקחת כל דבר הניקח ביד ולא מייתי בברייתא כללא בתרא ובסוגיא דהתם מוכח דכלל ופרט וכלל קא דרים ונתת באזנו חזר וכלל: **מה** ספר דבר שאין בו רוח חיים. לא נצי לימוד מה ספר דבר הבא מב״ח כו׳ לאפוקי עלה וטבלא ופינקס אף ע״ג דבפ״ק דקידושין (דף יח.) גבי הענקה אמרי׳ דאי כתיב נאן ה״א דוקא ב״ח אין אבל גדולי קרקע לא שמא לא חשיב כל כך לד חשוב דבר הבא מב״ח כמו לד של בעלי חיים עלמו ועוד דהכל כפי מה שדומה לאכמים נקיט בכל א׳ ענין הראוי לו דבפ׳ בכל מערבין (עירובין דף מז:) נקט פירי מפרי וגידולי קרקע ובסוכה (דף יא:) מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה [וגידולו מן האדמה] (ואינו אוכל): **בכתיבה** מתגרשת. תרי וכתב לה כתיב אחד דרשינן וכתב לה לשמה ומוכתב אחרינא בכתיבה מתגרשת ומלה לה ולא לאחרת [23]: **ואינה** מתגרשת בכסף. הן דרשה לרבא [24] אבל לאביי נפקא ליה דאינה מתגרשת בכסף מסברא דיאמרו כסף מכנים כו׳ ומ״מ אינטריך לדידיה נמי וכתב למעוטי חליצה והתם [25] ממעט חליצה מספר כורתה היינו דרשה דר׳ יוסי הגלילי ונקט לה לפי שהיא פשוטה וכן רגיל בכמה דוכתי [26]: **שלא** תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות. תימה הא אם מת אביה או אם מכר לא חשיב כדתנן בהשותפין (בבא מציעא דף מו.) קונס לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או מכר לאחר מותר ויש לומר דכל יומא חליא קרוים בית אביו ואפילו שמת דכתיב (בראשית לח) שבי אלמנה בית אביך עד שלה בני שלה ומכר מת אביה כדמוכחי קראי [27]:

ורבי יוסי הגלילי מכרת כריתות כו׳. קשה לרבינו תם דבפ׳ המגרש (לקמן פג:) קאמר על רבנן דרבי אלעזר בן עזריה דכרת כריתות לא דרשי ור׳ יוסי הגלילי הוא בכלל רבנן דהתם ויש לומר דלא דרשי כרת כריתות להיא דרשה דהתם ולא בעי למימר דלא דרשי כלל:

עליין

ם) עירובין טו: סוכה כד:, כ) קדושין כה., ג) [סוכה כד: וש״נ], ד) יומא יג. קדושין ה. וש״נ [לקמן פג:], ה) [לעיל ג.:, ו) [לעיל דף ד. ז) [עי׳ לקמן כב. תוס׳ ד״ה לא על], ח) [לקמן כג.], ט) [לעיל ט: וש״נ], י) [לקמן פג. כו. כו: קדושין מח. כתובות לד. בבא בתרא קט.], כ) דברים כד, ל) [דברים כד], מ) [לקמן כב.], נ) [שם], ס) בא״מ: גלין., ע) [דברים כד], פ) [שיין לעיל במשנה יט.], צ) [לקמן פז.], ק) [קדושין ה.], ר) [קדושין ג:], ש) [עי׳ תוס׳ עירובין טו: ד״ה בכתיבה ותוס׳ מ״ק ח. ד״ה נפקא יתום׳ מגילה כ. ותוס׳ סנהדרין לד: ד״ה דכתיב ותוס׳ זבחים קח. ד״ה ותורה ותוס׳ כריתות טו. ד״ה ערוה], ת) [עי׳ תוס׳ עירובין טו: ד״ה ע״מ ותוס׳ סוכה כד: ד״ה ע״מ],

תורה אור השלם

ו. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א

גליון הש״ס

גמ׳ מי שאינו מחובר. כעין זה תולין דף קלה ע״א: **שם** ורבנן אי כתיב בספר. עי׳ סוטה דף טז ע״ב: שם כתבו על חרס של עציץ נקוב. עי׳ לעיל דף ז ע״ב תוד״ה עליץ נקוב:

מוסף רש״י

ספר. וכתב לה ספר כריתות, ספר משמע קלף דכתיב (ירמיה לו) ואני כותב על הספר בדיו, והכל קרי ליה מגילה, כדכתיב אחרי שרף המלך את המגילה (ירובין טו:). **מגין לרבות כל דבר.** לכותבו עליו כגון לוח עץ ועלה זית (סוכה כד:). **וכתב לה מכל מקום.** דתלי למיכתב ונתן ביה ספר כריתות (שם). **אי כתיב בספר.** אי הוה כתב וכתב לה ספר כריתות נספר, כדקאמרת. **דהאי ספר קלף הוא** (שם). **השתא דכתיב ספר.** אין זה קלף ואין הכתוב מדבר שיהא נכתב עליו, אלא דברי הגט קרוי ספר, ספירת דברים, כריתות דברים שיהו כותבין ומפרידין ביניהם (שם) והכי משמע וכתב לה דברי כריתות, אבל לא קבע לו מקום לכותבו, וממילא משמע בכל מקום שירצה יכתבנו (ירובין טו:). **ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה.** כיון דספר לאו קלף הוא, אלא וכתב לה לא אצטריך לרבות כל דבר, דמהיכא מיתי לך לימד דבר לנתינתו דאצטריך לאשמעינן שכל דבר כשר לך (סוכה כד:) ולמה ליה למכתב וכתב לרבות כל דבר, לכתוב ונתן לה ספר כריתות (ירובין טו:). **ואינה מתגרשת בכסף.** דלמי למיכתב ספר כרת: **מתני׳ אין כותבין במחובר.** דכתיב ת) וכתב ונתן שאינו ממוסר קלילה: **כתב על המחובר כו׳.** בגמ׳ פריך הא אמרת אין כותבין: **נייר המחוק.** יכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים. וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר ובגמ׳ מ) מפרש מאי דיפתרא: **וחכמים מכשירין.** בגמ׳ מ) מפרש לה: **גמ׳ והוא ששייר.** סיפא דקתני כשר והוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר מליאה: **תורף.** גליון ם) של שטר מקום הלוח והאשה והזמן: **ור׳ אלעזר היא.** מתני׳ דבעי כתיבה בתלוש דדרש וכתב דקרא ע) אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא דאמר אחתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי: **חתמו שנינו.** בסיפא דמתני׳ תלשו חתמו ונתנו לה כשר ואע״פ שנכתב כולו במחובר כי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר ור׳ מאיר היא: **דשקיל ליה.** לכוליה עניין ואין כאן מחוסר קלילה ואין לחוש שמא יגבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קלילה דלא מפסיד ליה לעניין: דשקיל

מסורת הש״ס

ע) עירובין טו: סוכה כד:, ב) קדושין כה., ג) [סוכה כד: וש״נ], ד) יומא יג. קדושין ה. וש״נ [לקמן פג:], ה) [לעיל ג.:, ו) [לעיל דף ד. ז) [עי׳ לקמן כב. תוס׳ ד״ה לא על], ח) [לקמן כג.], ט) [לעיל ט: וש״נ], י) [לקמן פג. כו. כו: קדושין מח. כתובות לד. בבא בתרא קט.], כ) דברים כד, ל) [דברים כד], מ) [לקמן כב.], נ) [שם], ס) בא״מ: גלין., ע) [דברים כד], פ) [שיין לעיל במשנה יט.], צ) [לקמן פז.], ק) [קדושין ה.], ר) [קדושין ג:], ש) [עי׳ תוס׳ עירובין טו: ד״ה בכתיבה ותוס׳ מ״ק ח. ד״ה נפקא יתום׳ מגילה כ. ותוס׳ סנהדרין לד: ד״ה דכתיב ותוס׳ זבחים קח. ד״ה ותורה ותוס׳ כריתות טו. ד״ה ערוה], ת) [עי׳ תוס׳ עירובין טו: ד״ה ע״מ ותוס׳ סוכה כד: ד״ה ע״מ],

תורה אור השלם

ו. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:
דברים כד א

גליון הש״ס

גמ׳ מי שאינו מחובר. כעין זה תולין דף קלה ע״א: **שם** ורבנן אי כתיב בספר. עי׳ סוטה דף טז ע״ב: שם כתבו על חרס של עציץ נקוב. עי׳ לעיל דף ז ע״ב תוד״ה עליץ נקוב:

מוסף רש״י

ספר. וכתב לה ספר כריתות, ספר משמע קלף דכתיב (ירמיה לו) ואני כותב על הספר בדיו, והכל קרי ליה מגילה, כדכתיב אחרי שרף המלך את המגילה (ירובין טו:). **מגין לרבות כל דבר.** לכותבו עליו כגון לוח עץ ועלה זית (סוכה כד:). **וכתב לה מכל מקום.** דתלי למיכתב ונתן ביה ספר כריתות (שם). **אי כתיב בספר.** אי הוה כתב וכתב לה ספר כריתות נספר, כדקאמרת. **דהאי ספר קלף הוא** (שם). **השתא דכתיב ספר.** אין זה קלף ואין הכתוב מדבר שיהא נכתב עליו, אלא דברי הגט קרוי ספר, ספירת דברים, כריתות דברים שיהו כותבין ומפרידין ביניהם (שם) והכי משמע וכתב לה דברי כריתות, אבל לא קבע לו מקום לכותבו, וממילא משמע בכל מקום שירצה יכתבנו (ירובין טו:). **ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה.** כיון דספר לאו קלף הוא, אלא וכתב לה לא אצטריך לרבות כל דבר, דמהיכא מיתי לך לימד דבר לנתינתו דאצטריך לאשמעינן שכל דבר כשר לך (סוכה כד:) ולמה ליה למכתב וכתב לרבות כל דבר, לכתוב ונתן לה ספר כריתות (ירובין טו:). **ואינה מתגרשת בכסף.** דלמי למיכתב ספר כרת: **מתני׳ אין כותבין במחובר.** דכתיב ת) וכתב ונתן שאינו ממוסר קלילה: **כתב על המחובר כו׳.** בגמ׳ פריך הא אמרת אין כותבין: **נייר המחוק.** יכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים. וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר ובגמ׳ מ) מפרש מאי דיפתרא: **וחכמים מכשירין.** בגמ׳ מ) מפרש לה: **גמ׳ והוא ששייר.** סיפא דקתני כשר והוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר מליאה: **תורף.** גליון ם) של שטר מקום הלוח והאשה והזמן: **ור׳ אלעזר היא.** מתני׳ דבעי כתיבה בתלוש דדרש וכתב דקרא ע) אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא דאמר אחתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי: **חתמו שנינו.** בסיפא דמתני׳ תלשו חתמו ונתנו לה כשר ואע״פ שנכתב כולו במחובר כי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר ור׳ מאיר היא: **דשקיל ליה.** לכוליה עניין ואין כאן מחוסר קלילה ואין לחוש שמא יגבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קלילה דלא מפסיד ליה לעניין: דשקיל

ו) מולי ל״ל דסר״ל כלל ופרט וכלל וכנגן וכו׳. ועי׳ כתוס׳ ד״ה תלמוד לומר:

דשקיל ליה. לעצין ויהיב ליהלה: **שמא יקטוס.** העלה והויא קלילה מן המחובר: **עד שיחזיק בזרעים.** עצין הוי תלוש ומיקני במשיכה זרעים הוו מחוברין ודינן כקרקע ונקנים בכסף בשטר ובחזקה. ועד שיחזיק כגון דנכסם לו עידר דהויא חזקה ובלא יהיב מעות קמיירי דאי יהיב זוזי מיקנו בכסף: **החזיק בעצין.** ולא משכו לקנות אלא עשה בו שוס מלאכה במקומו: **אף עצין לא קנה.** דמטלטלין לא מיקנו במחזקה: **נקבו בארץ ונופו בחוצה לארץ.** שהיה מונח על הגבול ונוף הזרעים נוטה חוץ לעצין חוץ לגבול: **בתר נקבו אזלינן.** שמשם הוא יונק ומייב במעשר: **בתר נופו אזלינן.** ופטור מן המעשר מן התורה בחוצה לארץ: **בדאשרוש.** חוץ לנקב בתוך קרקע ארץ ישראל: **כולי עלמא לא פליגי.** דלא אזלי תו בתר נוף הואיל ומתוכר ממש בארץ: **ובדאשרוש לא פליגי.** ליכא למאן דאזיל בתר נוף: **שתי גנות זו על גב זו.** וזו אצל זו וקרקעית האחת גבוהה מחברתה וגידור שלה זקוף והילך בינתים בגידור הגבוהה דעכשיו הוא נשרש בקרקעו של עליון ונופו בחוירו של תחתון: **של תחתון.** אזלינן בתר נוף: **דקסני עטמא.** שאם ילקה תחתון למלאות גנתו כו' והואיל ובידו למחות וגורס לירק הזה זוכה בה ולאו משום הטיית נוף: **עכו"ל וחולין מעורבין זה בזה.** אין לך פירי בחולין הזה שאין מקצתו מן הארץ שהוא עכו"ל ומקצתו מחוצה לארץ שהוא חולין לפי שהייקה מתערבת. ונפקא מינה שאין מעשרין מעכו"ל ולא עליו דהוי מן החיוב על הפטור ולא ממנו על עכו"ל ולא: **הגדל בחיוב.** מה שבתוך ארץ ישראל: **מקצת נופו כו'.** ואע"פ שכל שרשיו בארץ או בחו"ל אלא אזלינן בתר נוף: **מ"ט דרכן שמעון.** מהו הגדל בחיוב מייב והלא הייקה של שרשין מעלה שרף בכל הפרי ושורשי עבר זה מעליס שרף לפרי שבעבר זה: **דמפסיק לומא.** אן שלא מבדיל בחלצע השרשים ומפסיקין עד הגזע הלכך לרבן שמעון לא יקני מהדדי: **דהדרי ערבי.** שהעץ מן הגזע ולמעלה אלא: **מר סבר אוירא מבלבל.** אע"פ שכל מה שיש מן השרשין בקרקע הוי מובדל הואיל וכשיצא לאויר הוא מעורב ומבלבל ויקני מהדדי: **ומ"ס.** אוירא לא מבלבל הואיל ובתוך הקרקע מובדל בשלא שלמו אלא מצמיח. ומיהו היינא דכל שרשיו בא"י ליכא מאן דאזיל בתר נוף: **אלא עורוה בן.** חלוקין בשמותיהן ובשיעוריהן: **למשמעו.** כמלה זו אלא נתקנה בחימוץ כדת הלאם: **קמיה.** מעובד בקמה: **למאי הלכתא.** שיעוריהן חלוקין: **משקולת.** של עופרת עשויה להיות פותחת ומחפין אותה בעור אלא תהא נשופת ופותחת: **רבעא דרבעא.** משקל קטן שלהן היה: **חיפה.** מתוקן קלת ורחוי לחפות בו קמיעין: **לכתוב עליו את הגט.** כרבן דמכשרי. ומיהו קלף גמור דמליה וקמיה ואפיין לא שמיה עור משום הכי לא מני בהדייהו ושיעוריה תנן בהמוליא יין (שבת דף עט:) קלף כדי לכתוב בו פרשה קטנה שבתפילין אבל דיפתרא אינו כשר לתפילין הילכך שיעורו בגט: **מאן חכמים.** כלומר מאן ניהו ומאי טעמייהו דמכשרי: ר'

עצ"ץ של אחד וזרעים של אחר. ה"ה דהוה מצי לאשמועי' הכל בעצין וזרעים של אחד אלא לרבותא נקט הכי דאע"ג דבעל עצין קונה זרעים לא קנה אע"פ שהם בתוך העצין שלו: **החזיק** בזרעים קנה עצ"ץ. לריך עיון אם לריך לומר אגב וקני כמו בעלמא כדאמרי' בפ"ק דקידושין (דף כז.) או שמא הכא לא לריך דכיון דלריך עצין לזרעים בטל אגב זרעים וכן גבי שטר כיון שהחזיק בקרקע נקנה השטר בכל מקום משום דשמא התם לא בעינן אגב משום דשטר אפסקא אדעתא הוא:

בתר נקבו אזלינן. למאן דאמר בהעור והרוטב (חולין קכח.) (א) בדלעת הנטוע בעצין שאינו נקוב ולאה חוץ לעצין הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו ה"ה אם עצין בחולה לארץ ונופו נוטה לארץ דמהני ייקתא הנוף לענין נוף גופיה ומייב במעשר מכל מקום לא משיבא ייקתא הנוף כייקתא שורש דהא לא מטהרה ייקתא הנוף מה שבתוך העצין והכא ממייב נוף מממא ייקתא העיקר: **ובדאשרוש לא פליגי** והתנן שתי גנות כו'.

קס"ד דהא דקתני סיפא א"ר מאיר ומה אם ילקה העליון כו' שאין זה עיקר הטעם מדקתני נמי התם א"ר מאיר מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה מי שממע דבשבילו פליגי אי זה מהן עיקר ואמרי' נמי התם בגמרא בפ' הבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) ואזדו לטעמייהו אילן היולא מן הגזע כו' ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא ותימה דלא מייתי הכא מערלה: **לא** על נייר מחוק. שהכתב על הנייר שאינו מחוק ועדיו על המחק אבל שניהם על המחק כשר דאמרי' בריש גט פשוט (ב"ב קסד.) דאינו דומה נמחק קצת אחת לנמחק שתי פעמים: **שלש** עורות הן. פי' בקונטרס דקלף גמור לא חשיב בהדייהו דלא שמיה עור ועוד אומר ר"י דלא מני בהדייהו קלף משום דבהדיא תנן שיעורו כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין ולף על גב דשיעור חיפה דהוי כדי לעשות קמיע שנוי במשנה מ"מ לא הזכיר חיפה בהדיא במתני':

כדי לכתוב עליו את הגט. היינו כרבנן דמכשרי אדיפתרא ולהכי מייתי לה הכא ואלו השיעורין אינן לפי חשיבות העור דיש שהוא חשוב ושיעורו גדול מן הגרוע ממנו אלא כל א' שיעורו במה שרגילין לעשות ממנו:

מאן חכמים ר' אליעזר. פי' בקונטרס דאמר עדי מסירה עיקר והנאה להנשא צריכה להביא עדי מסירה ודוקא הכא על דבר שיכול להזדייף אומר רש"י דצריכה עדי מסירה בשעה שבאה להנשא אבל בגיטין הכתובים בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא ע"י עדי חתימה ואפילו לר' אלעזר כדתנן בפ' בתרא (לקמן פו.) ומייתי ליה בריש מכילתין שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם אבל מה שפי' בקונטרס דלר' מאיר אשה הבאה לינשא בגט הכתוב על דבר שיכול להזדייף איכה צריכה עדי מסירה ועדים החתומים בו אינה מביאה לפניהן אם יש מכירין חתימתן ואי הוה ביה תנאה וזייפתיה ליכא דידע משמע דאי הוי סהדי קמן הוה כשר ואי אפשר לומר כן דלר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו כדמשמע ברים כל הגט (לקמן כד:) ובדבר שיכול להזדייף אין מוכיח מתוכו כלום: אבל

דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום: [א]עצ"ץ של אחד וזרעים של אחר מכר בעל עצ"ץ לבעל זרעים כיון שמשך קנה [ב]מכר בעל זרעים לבעל עצ"ץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים [ג]עצ"ץ וזרעים של אחד ומכרן לאחר החזיק בזרעים קנה עצ"ץ וזו היא ששנינו [ד]נכסים ד'שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף ובשטר ובחזקה [ה]החזיק בעצ"ץ אף עצ"ץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים נקבו בארץ ונופו בחוצה לארץ אביי אמר בתר נקבו אזלינן רבא אמר בתר [ו]נופו אזלינן בדאשרוש כ"ע לא פליגי כי פליגי [ז]בדלא אשרוש ובדאשרוש לא פליגי והתנן [ח]שתי גנות זו על גב זו וירק בינתים ר"מ אומר של עליון ר' יהודה אומר של תחתון התם כדקתני טעמא א"ר מאיר מה אם ירצה עליון ליטול את עפרו אין כאן ירק אמר רבי יהודה מה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו עפר אין כאן ירק ואכתי בדאשרוש לא פליגי והא תניא [ט]אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחוצה לארץ טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי [י]רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור מאי לאו מקצת נופו בארץ ומקצת נופו בחוצה לארץ לא [יא]מקצת שרשין בארץ ומקצת שרשין בחוצה לארץ ומאי טעמא דרשב"ג דמפסיק צונמא מאי טעמא דרבי דהדרי ערבי במאי קמיפלגי מר סבר אוירא מבלבל ומ"ס האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי: ר' יהודה בן בתירא אומר כו': א"ר חייא בר אסי משמיה דעולא [יב]עורות הן [יג]מצה חיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליה ודלא קמיה ודלא אפיין למאי הלכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדתני רב שמואל בר יהודה כדי לצור משקל קטנה וכמה אמר אביי כי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליה ולא קמיה ולא אפיין למאי הילכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדתנן [יד]עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליה וקמיה ולא אפיין למאי הילכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט: וחכמים מכשירין: [טו]מאן חכמים אמר [טז]רבי אלעזר ר'

ומי אפשר לומר כן דלר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוכו כדמשמע ברים כל הגט (לקמן כד:) ובדבר שיכול להזדייף אין מוכיח מתוכו כלום:

מקמיה דליפסוק מגילתא ופסיק ליה בתר דכתב גיטא (מינה) מיפסל גיטא דכתיב ונתן מה שאינו וכו' ואינו נ"ל דהא לא פסק במתני' אלא מחובר לקרקע ובעלי חיים אבל מחובר בחלוש לא: רבי יהודה בן בתירא אומר וכו' פי' המורה מפני שיכול לחזור ולמחוק עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים ואינו נ"ל מדאמרי' בגט פשוט אמר רב שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר וא"ת מוחק וחוזר וכותב אינו דומה מי שנמחק פעם אחד למי שנמחק שני פעמים ואינו פוסל שם אלא שטר הבא על המחק ועדיו על הנייר דמחיק ליה לשטרא וכתיב ואכתי דפסיל נייר מחוק לא פסיל ליה אלא גט הבא על המחק ועדיו על הנייר: ג' עורות הן מצה וחיפה ודפתרא מצה כמשמעו דלא מליה ולא קמיה ולא אפיין וחיפה דמליה ולא קמיה ולא אפיין דפתרא דמליה וקמיה ולא אפיין ומתוך כך אין המחק ניכר בו והקלפים שלנו המעובדים בסיד כך הם כמו המעופצים שבבבל לא היו רגילים אלא בעפץ וכך הוא הסיד לנו כמו העפץ להן ואינו יכול להזדייף: וחכמים מכשירין מאן חכמים

א) קידושין כו. ושם נסמן, ב) ב"מ קיח:, ג) ב"ב סז:, ד) גיטין נדרים נט:, ה) שבת עט. ע"ש, ו) [שם עח:], ז) [עירובין פג. ושם נסמן], ח) [עי' פרק״ לקמן לא: ד"ה ר"מ],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בתר נקבו אולינן לט"ד. עי' תשובת דבני ליטות סי' כב:

תוספות רי"ד

שמא יחתום כתבו לחורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר. פי' ר"מ סבר עידי חתימה כדתי הם הם העיקר וגם שיש עדים חתומים בו אע"פ שנתנו בינו לבינה כשר ונשאת בו אחרי שהגט יוצא חתום מחתת ידה ומקריים בחותמיו ולא בעי' עידי מסירה והאי וכתב לה על חתימת עדים קאי שהיא העיקר והלכך אם כתבו כולו ואפילו התורף במחובר ותלשו וחתמו ונתנו לה כשר ור' יהודה פוסל דבעי' כתיבת הגט וגם חתימתו בכשרות כדאמרן בשמעתא קמייתא בפ"ק דמסכתין מאן דאי תנא דבעי' כתיבה וחתימה לשמה ר' יהודה הוא וקי"ל הלכה כרבי אלעזר בגיטין וכדאמרינן לקמן הלכה כרבי אלעזר. כתבו על חרס של עצין נקוב [כשר] דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה. על עלה של עצין נקוב אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה:

ורבא אמר פסול גזירה שמא יקטום ודוקא בעצין נקוב דחשיב כמחובר פסלי קטימה והמורה כתב ז) כתבו על החרס עד דיהיב לכולו עצין ואין לחוש שמא ישבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קצוצה דלא מפסיד ליה לעצין ואינו נ"ל שאפי' אם ישבר החרס כשר שאעפ"י שהוא נקוב הוזרעים חשובים מחוברים ולא גוף העצין ולא חשיבא קצוצה אלא כשיקצץ מן המחובר ולא מן התלוש דאם איתא אמאי נקט עצין נקוב אפילו כשאינו נקוב נמי יפסול רבא אלא לאו ש"מ לא פסלה קטימה אלא במחובר ולא בתלוש ודאי דקאמר גבי עצין דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה לאו למימרא דלא מיתכשר אלא לבהכי דאפילו אם ישברנו נמי כשר ולהכי נקט האי לישנא כלומר דלא מיחסר מידי דשקיל ליה אי נמי איידי דאמר אביי גבי עלה נקט האי לישנא נמי גבי חרס ואם כתב הגט בראש המגילה ואח"כ חתכו והפסיקו ממנה כשר וכ"כ גם ר"ח ז"ל ודייק"ר מינה מדגזרינן בעלה של עצין נקוב ש"מ בנייר כי האי גוונא אפילו קצץ כשר אבל בעל ה"ג כתב מאן דכתיב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גט והדר ליכתביה ואי כתב

ז) נראה דע"ל והמורה כתב בכתב על החרס דכשר משום דשקיל ויהיב לה לגוני עצין ואין לחוש וכו'.

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף י:

עה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

עו ג מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף יב:

עז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:

עח ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב:

עט ו ז מיי' פ"ל מהל' תרומות הלכה כה:

פ ח ט מיי' שם הל' כד:

פא י מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בתר וכו' בהעור והרוטב בקישות הנטועה:

מוסף רש"י

שייר לעמוד קודם. **מה הוריה בכסף.** כשמהיה עומה לאים אפשר בכסף, כדנפקא לן בקידושין (נ.) קיימה קיימה משדה עפרון (שובה כד:). **דבר הכורת בינו לבינה.** אלא יעיל תנאי בגט שיקבעים יחד אלא דברי הבלה יהו (ערובין טו:) שהבא ספירת דברים כורתת ביניהם ולא יהא תנאי המיגרש יחד (שובה כד:). **לעולם אין זה כריתות.** שכל ימיה היא נאנגת בו לקיים תנאי זה מחמתו (קדושין ה.) דהא כל ימיה קשורה בו שמחמתו היא ומנעגת מלבעות יין ותנאי זה תנאי הוקן לעולם ואין זה הבלה (ערובין טו:) או שמחמתו לריכה לעמוד אלא לילך (שובה כד:). **עד שלשים יום הרי זה כריתות.** אפילו מיד דהיא תקיים תנאו ותלך, שאפשר דברים הללו נגא לידי הבלה (קדושין ה.) שהרי דברי הבלה הן לעוף שלשים יום ומותרת מיד לאיש אחר (ערובין טו: וכע"ד שובה כד:). **מכרת כריתות.** דהוה תני למכתב ספר כרת, דמשמע ספר כרתה, ואך דלאאא אחריתי מיימות דלישנא (קדושין ה.). ע"כ שייר לעמוד קודם.

נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. אם מכר מטלטלין עם קרקע, כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קניינים, נקנים מטלטלין עמה (קדושין כו.) בדבר שהוא קנין לקרקע ואינו קנין למטלטלין (ב"מ מז.). בכסף ובשטר ובחזקה. שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד, כיון שנתן דמי הקרקע לו מסר לו שטר מכירת קרקע לו החזיק בקרקע מדעת מוכר נקנו המטלטלין בלא משיכה (ב"ב כז:). **שתי גנות זו על גב זו.** סמוכות זו לזו, האחת קרקעיתה גבוה ושאלה קרקעיתה נמוך, והירק בינתים. בזקיפת הגובה שזו גבוהה מזו, יש שומיה לו בצלים (ב"מ קיח:). של עליון. שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק (שם). של תחתון. שעל מאיזו הוא מונח (שם). **למלאות את גנתו עפר.** משום קרקעו לעליונה (שם). **טבל וחולין מעורבין זה בזה.** שאין סומכין על הכירה לאכלם לחלאים ואומר שלאד אחרת חיינין ושלאד אחרת פטורין (ב"ב כז:). **דמפסיק צונמא.** בחלצע שרשים שאין שני לדדין יכולין ליקח זה מזה (שם). **דהדרי ערבי.** האילן נעשה אחד לנעלה בעבוי (שם). **אוירא מבלבל.** אע"פ שבתוך הקרקע הם כשני אילנות, הואיל ומעלה מאויר העולם נעשה אחד, מתערבין יונקותיו (שם). **מצה כמשמעו.** שאין לה שום תיקון (שבת עט.). **קמיה.** משהין אותו בקמה ומיס (שם). **אפיין.** מתקנין אותו בשתיקת עפלים כמו שעושין כאן בשתיקת קליפת אגוז שקורין נוצא (שם). **כי ריבעא דריבעא דפומבדיתא.** רוצע לעוקת של פומבדיתא, דרך הסוחרים לצור משקולת של עופרת כדי שלא יפחתם, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת מאליו (שם). **קמיע.** בגיר שיעורה מכדי לצור משקולת (שם). **כדי לכתוב עליו את הגט.** ומצו (לקמן פה.) גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ושמו ושמה והעדים והזמן, ושיעור זה קטן מכולן (שם).

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכ סעיף י:

עה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

עו ג מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף יב:

עז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:

עח ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' יב:

עט ו ז מיי' פ"ל מהל' תרומות הלכה כה:

פ ח ט מיי' שם הל' כד:

פא י מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יד:

אבל בשטרות לא. פי׳ בקונטרס דקיימי לגודיינא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וישכחו עדי מסירה את הדבר וסמכינן אעדי חתימה והוא מזייף כתב העליון וחותם העדים עומד במקומו ופירושו דחוק דלמה יש לנו לטעות ולסמוך על עדי חתימה בדבר שיכול לזייף ונראה לרבינו ילחק דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא דלא מכשרי בשטרות אפילו לאלתר דבעינן ראוי לעמוד ימים רבים ורבי יוחנן אומר אפילו בשטרות דר׳ יוחנן לטעמיה דאפילו עד עשרה ימים מידכר דכירי והא דפריך והא כתיב למען יעמדו ימים רבים היינו משום דסלקא דעתין דקרא למעוטי שטרות קאתי דאי לאו הכי למאי אתא ומשני לעלה טובה אתא ועוד י״ל דדוקא בגיטין קאמר רבי יוחנן דעד עשרה ימים דכירי אבל בשטרות שיש רוב תנאים לא דכירי ודוקא לאלתר מכשיר והשתא פריך שפיר והא בעינן ראוי לעמוד ימים רבים ואפילו לאלתר אין להכשיר וא״ת נר׳ אלעזר דאמר אבל בשטרות לא מאי שנא מאין עליו עדים דתנן בפ׳ בתרא (לקמן פו.) דנר׳ אלעזר גובה מנכסים משועבדים והיינו בשטרות כדפי׳ בקונטרס וי״ל דשאני אין עליו עדים כיון דכתוב על דבר שאינו יכול לזייף והעדים מכירין לעולם שטר המסור לפניהם ואם היו מזייפין שום דבר היה ניכר הזיוף אבל עוד קשה דבהדיא תניא בפ״ק דקדושין (דף כו.) כתב לו על הגייר או על החרש שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה אלמא מכשיר ר׳ אלעזר אף בשטרות דבר שיכול להזדייף וי״ל דהא דקאמר הכא אבל בשטרות לא ה״מ בשטרות העומדים לראיה אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה הוי כמו גיטא וי״מ דאין חילוק בין דבר שיכול להזדייף לאין יכול בעדי מסירה לר״א והכא הכי פירושו לא הכשיר ר״א כו׳ כלומר ר״א חיירי ודאי בכל שטרות ולא הכשיר היינו דלא ס״ל כוותיה אלא בגיטין ולא בשטרות כדאמר רב בפ׳ בתרא (לקמן פו:) הלכה כר׳ אלעזר בגיטין ומפרש התם דר״א חיירי אף בשטרות ורב סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ואין נראה דא״כ הוה ליה למינקט הכא כליגא דנקט ר״א גופיה בפרק בתרא (גז״ש) הלכה כר״א בגיטין כיון דהך שמעתין ודפ׳ בתרא ענין אחד ועוד דהוה ליה לאיתויי התם פלוגתייהו דרבי יוחנן ור״א דהכא ועוד אמאי פריך אר׳ יוחנן טפי והכתיב למען יעמדו ימים רבים לכ״ע הוה ליה למיפרך דכולהו מודו דר״א לא פליג בין גיטין לשטרות: **והא** לאו בני דיעה נינהו. לר׳ אלעזר פריך דר׳ מאיר לא חייש בכתיבה לשמה ומשני כשגדול עומד על גביו והא דתנן בפ״ק דחולין וכולן שחטו ואחרים רואין אותן ואמרי׳ בגמ׳ (שם יב:) מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה כו׳ התם מיירי כשאינו מלמדו לכוין לשחוט אלא דאיכא בעלמא אבל הכא מיירי שגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ולהכי נמי בפ׳ מלות חליצה (יבמות קד:) ממעט מחליצה חרש וחרשת לפי שאינן בני קריאה וקטן משום דאינם כתוב בפרשה אבל מטעם דלאו בני כוונה נינהו לא פסיל להו אע״ג דאמר התם דחליצתו פסולה עד שיתכוונו שניהם משום דב״ד מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו ומיהו הכא כגדול עומד על גביו כשר אפי׳ בשוטה משום דמוכחא מילתא דקא עביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה אבל לענין חליצה אמרו בתוספתא דיבמות (פי״ח) דשוטה ולא כר חליצה הוא אע״פ שב״ד מלמדין אותו דלא מיינכא מילתא דעביד לשמה כמו גבי גט וא״ת ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו מאי מהני דגדול עומד על גביו וי״ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר והא דאמרינן לקמן (דף עא:) גרוש שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות אלא משום דכשלא זוה הבעל לא חשיב שמתא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא כדאמרינן ברים זבחים (דף ג:) והא דאמר ברים כל הגט (לקמן כד:) ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי פירוש כתב לגרש את אשתו ונמלך דלאו היינו קא כתיב לה לא משום דהבעל גריע לכתוב אלא לפי שלא נכתב לגירושי דידהו אלא לאחר והא דאמר לעיל (דף כ.) יכילנא למיפסל לכולהו גיטא מ״ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא מיהי קא כתבה ליה התם אונתן סמיך דבעינן שיכתוב בגיווייו ויתן והכא אפילו נכתב בגיווייו לא יהיב לה מידי דשלה הוא וא״ת והא לאו בני כריתות נינהו וי״ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה הוו בני כריתות אבל קשה דמשמע דלא פסיל עובד כוכבים אלא משום דלדעתא דנפשיה קא עביד ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה לריך נמי לאיתויי בריתא דעובד כוכבים פסול ונראה דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ולא לשם עדות דבמידי דשליחות הוא דאמרי׳ לקמן הכי דאין העבד נעשה שליח כו׳ אי אתמיה לר׳ מאיר שהיא לשם עדות פריך לעיל בפ״ק (ד׳ י:) גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות נינהו אבל כתיבה לר״א דלא לשום עדות ולא לשם שליחות הוא אין לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו דהא לא פסלי בפ״ב דע״ז (ד׳ כז.) מילה בעובד כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו ועוד אומר רבינו יצחק דמצינן למימר דסוגיא זו אליבא דר״מ וס״ד דלר״מ נמי בעינן כתיבה לשמה מדרבנן דגזרי׳ כתיבה אטו חתימה ומוקי לה רב הונא בגדול עומד על גביו ומהני אפילו בשוטה טפי מבחליצה כיון דלא הוה אלא מדרבנן אבל לר׳ אלעזר דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בשוטה גדול עומד על גביו כמו בחליצה ופריך רב נחמן מברייתא דקתני עובד כוכבים פסול ומשמע ליה דאתא כר׳ מאיר מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים ומשני דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה הוא דקא עביד ופסול אפי׳ גדול עומד על גביו אפילו לרבי מאיר הדר אמר רב נחמן כו׳ וברייתא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר היא ונקט עובד כוכבים לרבותא דאע״פ שהוא בן דעת יותר וה״ה דחרש שוטה וקטן דפסולין אי בעינן שליחות ואי לא בעינן שליחות נקט עובד כוכבים דפסול בכל ענין דאילו חרש שוטה וקטן כשרים בגדול עומד על גביו ומיהו שוטה ודאי פסול כמו בחליצה וכן משמע דאפילו לר׳ מאיר ס״ד דבעי כתיבה לשמה מדרבנן דהא לבתר דאוקי נמי מתניתין כר׳ מאיר פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתא דנפשיה קא עביד ועוד נראה דהשתא ס״ד דאפי׳ ר׳ מאיר בעי כתיבה לשמה מדאורייתא ובחתימה הוא דפליגי רבי מאיר סבר דוכתב דקרא קאי אחתימה נמי ור׳ אלעזר סבר דאכתיבה לחודה קאי מדפריך רבא לרב נחמן וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט כו׳ משמע דרבא היה בא להעמיד דברי רב הונא דאפילו כתיבה בעי ר׳ מאיר מוכתב ולפי זה פסול נמי כתיבה במחובר והא דתנן לעיל תלשו וחתמו ונתנו לה כשר מיירי כשאיר מקום התורף והשתא פריך והא לאו בני דעה נינהו לכו״ע ומסיק רב נחמן דברייתא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר ומתניתין רבי מאיר דלא בעי כתיבה לשמה ונקט חרש שוטה וקטן והוא הדין עובד כוכבים אי נמי לא נקט עובד כוכבים משום דרישא אתיא נמי כר׳ אלעזר ולדידיה דוקא חש״ו כשרין בגדול עומד על גביו אבל סיפא דדייקינן מדפסיל עובד כוכבים לענין הבאה מכלל לענין כתיבה כשר אתיא כרבי מאיר ואתי שפיר דלא תיקשי אדדייק מדפסיל לעובד כוכבים לענין כו׳ אדרבה לידוק מדלא תני ליה ברישא דפסול אלא משום דרישא אתיא נמי לר׳ אלעזר כמו לרבי מאיר ופריך והא ודאי עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד והוה ליה ליפסל לרבי מאיר דלא בעי כתיבה לשמה ונקט חרש שוטה וקטן דאע״פ דתנן בגדול עומד על גביו אלא

ר׳ אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי ואמר ר״א לא הכשיר ר״א אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא חיישי׳ דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה ור׳ יוחנן אמר [2]אפי׳ מכאן עד עשרה ימים דאם איתא דהוה ביה תנאי מידכר דכירי ואמר ר״א [3]לא הכשיר ר״א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא דכתי׳ [1]ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים ורבי יוחנן אמר אפי׳ בשטרות והכתיב למען יעמדו ימים רבים התם [3]עצה טובה קמ״ל: **מתני׳** [4]הכל כשרין לכתוב את הגט אפי׳ חרש שוטה וקטן [5]האשה [6]כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו: **גמ׳** והא לאו בני דיעה נינהו אמר רב הונא והוא

ר׳ אלעזר היא. דאמר אתיא הגט מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות דעל כרחין בעינן עדים דילפינן (לקמן דף 5.) ערוה דבר דבר מממון והלכך לא חיישינן לדלמא מזייפא דהא אמרן לריכי למיקרייה ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי ומ״ד עדי מסירה עיקר הנאה לינשא לריכה להכיא עדים שנמסר לפניהם. אבל לר׳ מאיר דאמר לא בעינן עדי מסירה איכא למיחש לזיופא דמאן דסמיך אעדי חתימה אשה הבאה לינשא בגט אינה מביאה לפניו עדים החתומים בו אם יש מכירים בחתימתן ואם יש תנאה וזייפתיה ליכא לידע: **אלא לאלתר.** שהביאתו לב״ד ביום שנמסר לה להודיע שהיא גרושה ויתירוה לינשא דכיון דהאידנא הוה ובעידי מסירה לא חיישינן לזיופא: **וזייפתיה.** וכבר שכחוה העדים: **אלא בגיטין.** דאינן עשויין אלא להתירה ויכולה להביאו לב״ד לאלתר ויתירוה ושוב אינה לריכה לגט דכיון שהותרה בב״ד יש זכרון וקול לדבר: **אבל בשטרות.** דקיימי לגודיינא ודילמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וישכחו עדי מסירה את הדבר וסמכינן אעדי חתימה והוא מזייף כתב העליון וחותם העדים עומד במקומו: **ימים רבים.** אלמא בעינן דבר הראוי לעמוד ולהתקיים. והאי קרא בירמיה בשטרי מכר: **מתני׳ ואפי׳ חרש שוטה וקטן את גיטה.** ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין: **שוברו.** פרעון כתובה שהאשה היא לה לכותבו ולמוסרו לו להיות לו לראיה: **גמ׳ והא לאו בני דיעה נינהו.** ולא ידעו לכתוב לשמה: והוא

שאינו ידעו לכתוב לשמה אינו מקבל גיטו ואמרי׳ בגמ׳ (שם יב:) מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה כו׳ התם מיירי כשאינו מלמדו לכוין לשחוט אלא דאיכא בעלמא אבל הכא מיירי שגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ולהכי נמי בפ׳ מלות חליצה (יבמות קד:) ממעט מחליצה חרש וחרשת לפי שאינן בני קריאה וקטן משום דאינם כתוב בפרשה אבל מטעם דלאו בני כוונה נינהו לא פסיל להו אע״ג דאמר התם דחליצתו פסולה עד שיתכוונו שניהם משום דב״ד מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו ומיהו הכא כגדול עומד על גביו כשר אפי׳ בשוטה משום דמוכחא מילתא דקא עביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה אבל לענין חליצה אמרו בתוספתא דיבמות (פי״ח) דשוטה ולא כר חליצה הוא אע״פ שב״ד מלמדין אותו דלא מיינכא מילתא דעביד לשמה כמו גבי גט וא״ת ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו מאי מהני דגדול עומד על גביו וי״ל דלא בעינן שליחות בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר והא דאמרינן לקמן (דף עא:) גרוש שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות אלא משום דכשלא זוה הבעל לא חשיב שמתא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא כדאמרינן ברים זבחים (דף ג:) והא דאמר ברים כל הגט (לקמן כד:) ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי פירוש כתב לגרש את אשתו ונמלך דלאו היינו קא כתיב לה לא משום דהבעל גריע לכתוב אלא לפי שלא נכתב לגירושי דידהו אלא לאחר והא דאמר לעיל (דף כ.) יכילנא למיפסל לכולהו גיטא מ״ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא מיהי קא כתבה ליה התם אונתן סמיך דבעינן שיכתוב בגיווייו ויתן והכא אפילו נכתב בגיווייו לא יהיב לה מידי דשלה הוא וא״ת והא לאו בני כריתות נינהו וי״ל דחשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה הוו בני כריתות אבל קשה דמשמע דלא פסיל עובד כוכבים אלא משום דלדעתא דנפשיה קא עביד ותיפוק ליה דלאו בני כריתות נינהו ומה לריך נמי לאיתויי בריתא דעובד כוכבים פסול ונראה דלא שייך למיפסל משום דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ולא לשם עדות דבמידי דשליחות הוא דאמרי׳ לקמן הכי דאין העבד נעשה שליח כו׳ אי אתמיה לר׳ מאיר שהיא לשם עדות פריך לעיל בפ״ק (ד׳ י:) גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות נינהו אבל כתיבה לר״א דלא לשום עדות ולא לשם שליחות הוא אין לפסול משום דלאו בני כריתות נינהו דהא לא פסלי בפ״ב דע״ז (ד׳ כז.) מילה בעובד כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו ועוד אומר רבינו יצחק דמצינן למימר דסוגיא זו אליבא דר״מ וס״ד דלר״מ נמי בעינן כתיבה לשמה מדרבנן דגזרי׳ כתיבה אטו חתימה ומוקי לה רב הונא בגדול עומד על גביו ומהני אפילו בשוטה טפי מבחליצה כיון דלא הוה אלא מדרבנן אבל לר׳ אלעזר דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בשוטה גדול עומד על גביו כמו בחליצה ופריך רב נחמן מברייתא דקתני עובד כוכבים פסול ומשמע ליה דאתא כר׳ מאיר מדלא נקט לפסול אלא עובד כוכבים ומשני דעובד כוכבים לדעתיה דנפשיה הוא דקא עביד ופסול אפי׳ גדול עומד על גביו אפילו לרבי מאיר הדר אמר רב נחמן כו׳ וברייתא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר היא ונקט עובד כוכבים לרבותא דאע״פ שהוא בן דעת יותר וה״ה דחרש שוטה וקטן דפסולין אי בעינן שליחות ואי לא בעינן שליחות נקט עובד כוכבים דפסול בכל ענין דאילו חרש שוטה וקטן כשרים בגדול עומד על גביו ומיהו שוטה ודאי פסול כמו בחליצה וכן משמע דאפילו לר׳ מאיר ס״ד דבעי כתיבה לשמה מדרבנן דהא לבתר דאוקי נמי מתניתין כר׳ מאיר פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתא דנפשיה קא עביד ועוד נראה דהשתא ס״ד דאפי׳ ר׳ מאיר בעי כתיבה לשמה מדאורייתא ובחתימה הוא דפליגי רבי מאיר סבר דוכתב דקרא קאי אחתימה נמי ור׳ אלעזר סבר דאכתיבה לחודה קאי מדפריך רבא לרב נחמן וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט כו׳ משמע דרבא היה בא להעמיד דברי רב הונא דאפילו כתיבה בעי ר׳ מאיר מוכתב ולפי זה פסול נמי כתיבה במחובר והא דתנן לעיל תלשו וחתמו ונתנו לה כשר מיירי כשאיר מקום התורף והשתא פריך והא לאו בני דעה נינהו לכו״ע ומסיק רב נחמן דברייתא דקתני עובד כוכבים פסול רבי אלעזר ומתניתין רבי מאיר דלא בעי כתיבה לשמה ונקט חרש שוטה וקטן והוא הדין עובד כוכבים אי נמי לא נקט עובד כוכבים משום דרישא אתיא נמי כר׳ אלעזר ולדידיה דוקא חש״ו כשרין בגדול עומד על גביו אבל סיפא דדייקינן מדפסיל עובד כוכבים לענין הבאה מכלל לענין כתיבה כשר אתיא כרבי מאיר ואתי שפיר דלא תיקשי אדדייק מדפסיל לעובד כוכבים לענין כו׳ אדרבה לידוק מדלא תני ליה ברישא דפסול אלא משום דרישא אתיא נמי לר׳ אלעזר כמו לרבי מאיר ופריך והא ודאי עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד והוה ליה ליפסל לרבי מאיר בכל הפחות מדרבנן בגדול עומד על גביו:

אלא

עין משפט נר מצוה

סב א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קכד סעיף ב:

סג ג מיי׳ פכ״ז מהל׳ מלוה הל׳ ו טוש״ע מ״מ סי׳ מג סעיף ו:

סד ד מיי׳ פ״ג מהל׳ גירושין הלכה טו [טז] יח סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קכב סעיף ח:

סה ה מיי׳ שם הל׳ טו ופ״ד שם הלכה ה סמג שם טוש״ע שם וסי׳ קכד סעיף ז:

תוספות רי״ד

רבי אלעזר הוא דאמר עדי מסירה כרתי. פי׳ אע״פ שיש עדי חתימה לא סגי בלא עדי מסירה וכיון דצריכי למיקרייה ליכא למיחש למידי. ואמר רבי אלעזר לא הכשיר [ר״א] אלא לאלתר אבל מכאן ועד ר׳ ימים לא דלמא הוה ביה תנאה וזייפתיה פי׳ ואע״פ שבאין עדי מסירה לב״ד ומעידים שבפניהם מסרו לה חיישינן שמא שכחו העדים התנאי ואינן זוכרים אותו ורבי יוחנן אמר אפילו מכאן ועד ר׳ ימים אם איתא דהוה ביה תנאה מידכר דכירי ולא חיישינן לשכחה וקי״ל ר׳ אלעזר ור׳ יוחנן הלכה כר׳ יוחנן דהוה רביה: **מתני׳** הכל כשרים לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן. בגמ׳ פריך והא לאו בני דעה נינהו: האשה כותבת את גיטה פי׳ ומקנתו לבעל וחזר ומוסרו לה לשם גירושין והאיש כותב את שוברו פי׳ שובר פירעון כתובה שהאשה היה לה לכותבו ולמוסרו לו להיות לו לראייה: שאין קיום הגט אלא בחותמיו: הכל כשרים להביא את הגט חרש מחרש שוטה וקטן סומא ונכרי פי׳ דגבי שליחות איש (בעל) [כתיב] ולא קטן ובשליחות נפקא לן בפ״ב בקידושין בשמעתא קמייתא מריקחו איש שה לבית אבות דאחד לוקח לכולן. נכרי נמי לאו בר התירא נינהו דאין להן תורת גיטין וקדושין ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני: קבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה נכרי ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו לדעת כשר: והא לאו בני דעה נינהו פי׳ ורחמנא אמר וכתב לה לשמה והני לית להו כונה אמר רב הונא

מסורת הש״ס

א) [נעיל ט: וש״נ], **ב)** [עיליכין לט. וש״נ], **ג)** לעיל כא. [עדיות פרק ב מ״ג],

---

תורה אור השלם

1. כה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֹּאת וְאֵת הַחֲתוּמָה וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי חָרֶשׂ לְמַעַן יַעֲמֹדוּ יָמִים רַבִּים:

ירמיהו לב יד

מוסף רש״י

האשה כותבת את גיטה. ומקניא ליה לבעל ויהיב לה ניהלה (לעיל כא.). **והאיש כותב את שוברו.** פרעון המכובה שפרע ומקנהו לאשה והיא מחתמת עדים ומוסרתו לו לראיה בידו (שם).

והוא שהיה גדול עומד על גביו. ואומר לו כתוב לזורק פלוני. דקסבר ר"ה מתני' ר"א היא דבעי כתיבה לשמה ופיפא דקאמר שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עדי מסירה דרוב גיטין נמסרין בפני המותמים ומאליעתא קאי ולא מרישא לאכסורי כתיבת חרש אלא גדול על גביו: **לדעתיה דנפשיה עבד.** דהא גדול הוא ויש בו דעת ואע"פ שזה אומר לו כן שמא הוא גמר בלבו לשם אחר אבל קטן אין בו דעת לשם למה שזה מצווהו: **לאו מילתא היא דאמרי.** אלא מעתה עובד כוכבים ושראל עומד כו' דהוה ס"ל דפסול ולאי כשר הוא ואפילו אין ישראל עומד על גביו. וגבי חרש שוטה וקטן נמי ליתא לדרב הונא דאע"ג דאין גדול עומד על גביו נמי כשר דמתני' ר"מ היא אלא בעי כתיבה לשמה דדרש וכתב דקרא[2] אחתימת עדים: **דמדקפסיל ליה לעובד כוכבים.** בסיפא דמתני': **לענין הכאה.** לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ואין אדם נעשה שליח לדבר שאינו שייך בו וגבי כתיבה שייריה ש"מ דוקא קתני בהכאה ובכתיבה כשר כדקתני טעמא שאין קיום הגט אלא בחותמיו ולא איכפת לן אם נכתב שלא לשמה דאי תנא ושייר הוי ליה נמי לשיורי בסיפא: **הכיא.** דתניא פסול: **ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי.** וחתימת עדים אינה מן התורה הילכך וכתב לה אכתב הגט ובעינן כתיבה לשמה: **והא ודאי.** כי כתביה עובד כוכבים לגו לשמה הוא דעובד כוכבים אדעתא דנפשיה קעביד ומשום הכי תניא פסול: **אמר רב נחמן אומר היה כו'.** אתחלתא דמילתא היא וכן מסתבר דהא כבר מוקמיה רב נחמן כר"מ. ואית דגרסי והא ולאי עובד כוכבים כו' בלשון קושיא ופרכינן אהא דאמר רב נחמן כו' עובד כוכבים כשר אמר רב נחמן כו' תירוצא הוא: **כשהוא כותבו לאילו כותבו לשמה.** הכי משמע כשהוא כותב קאתי לשמה כאילו כותבו כולו לשמה אלמא לשמה בעינן: **מאי לאו כשהוא כותב לפורף לשמה לאילו כותבו לעופם לשמה.** דתורף הוא עיקר: **והוא שייר.** חרש שוטה וקטן: **מקום הפורף.** וכתב בן דעת את התורף ולא בעי לאוקמא בשגדול עומד על גביו ולא לאוקמא כר"מ: **אינה פורה.** אין שומעין לך: **לאן הודיעך.** במשנתינו שזלזלו בכתיבת גיטין הודיעך שאין שום כח לשמה בכתיבה אלא בחתימה: **והאמר רבה בר בר חנה.** לעיל (דף כח:) גבי אין כותבין במחובר ר' אלעזר היא: **אמורא'.** רבה בר בר חנה ורבי זריקא: **מתני' חוץ מחרש שוטה וקטן כו'.** גמ' מפרש לכולהו: **קיבל הקטן.** מיד הבעל להוליכו: **והגדיל.** קודם שמסרו לה: **גמ' דלאו בני דעה נינהו.** וגבי שליחות אינם בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן (בקדושין ד' מב.) מויקהו לבם אינם שם לבית אבות[3] אחד לוקח לכולן: **לאו בר היתירא הוא.** דאין להן קידושין ואין גיטין נוהגין בהם ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחריני: **הא לא חזר ונשתפה לא.** דטעמא דמשום דעה הוא ולריך להיות בן דעת לעשות שליחותו: **דיקא נמי.** דלגבי פתוח ונסתמא לא תנא דוקא חזר ונתפתח: **מדקתני סיפא כו'.** אלמא היכא דטעמא משום דעה הוא בעינן תחלה וסוף ואבל אמבל סומא לא הוי טעמא משום דעה ולא בעינן תחילה וסוף אלא תחילה לחודיה (ב) דלא מצי למימר בפני נכתב. דאי בסומא נמי דוקא ניתני כל שתחילתו וסופו בכשרות: **מהו שיעשה שליח.** לאשה. עבד של כל אדם מהו שיעשה שליח לאשה בעצלמא: **לקבל גט מיד בעלה.** ותהא מגורשת בקבלתו. וה"ה נמי להולכה דכולה חדא טעמא היא אלא כך היתה השאלה בגית המדרש: **מדקפסיל לעובד כוכבים.** במתני' בהכאה ולא תנא עבד: מכלל

אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד כו'. פי' בשלמא בלא עומד על גביו ניחא דקסבר רב נחמן דאיכא היכרא דכותבין לשמה ע"פ הבעל אבל בעובד כוכבים ליכא היכרא דלשמה בהכי אבל למאי דאוקמא בגדול עומד על גביו אפי' עובד כוכבים נמי אלא ודאי בלא גדול עומד על גביו מיירי ול"ל הדרא קושיא לדוכתין דהא לאו בני דעה נינהו:

עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה קעביר. תימה לר"י דבפ' אין מעמידין (ע"ז דף כז.) בעי רבי יהודה מילה לשמה ואפ"ה קתני יומל אדמאי ולא אמר דלדעתיה דנפשיה קא עביד ואומר ר"י דהא דאמר דלדעתיה דנפשיה עביד היינו שעושה סתם וגבי גט סתם לאו לשמה קאי כדאמר בריש זבחים (דף ב:) משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת אבל מילה סתמא לשמה קיימא כדאמר בזבחים סתמן לשמן קיימי: **אימא שנחתם שלא לשם אשה.** אע"ג דסיפא קתני יתר על כן כו' ומוקי לה בגמרא כר"א מ"מ מה שיכול לדחוק ולהעמיד כר"מ מעמיד משום דקי"ל דסתם מתני' ר"מ היא ול"ת והיכי קאמר שנחתם והא קתני כילד שמע קול סופרים מקרין וכגמ' מפרש בסופרים העשויין להתלמד וי"ל דדרך סופרים לכתוב ולחתוס גט כדי להתלמד: **והוא** שישייר מקום התורף. אמאי דאקשי לעיל והא לאו בני דעה נינהו אמאי לשוויי: **עובד** כוכבים נמי דלאו בר היתרא הוא. הוה מצי למימר משום דבעינן שלוחכם בני ברית אלא ניחא ליה למימר האי טעמא דשייך אף בעבד: **ממי** נוטלו ולמי נותנו. מכאן משמע דצריך שיכיר השליח שזהו הבעל וזו היא אשתו ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעוהו: **הוא** הדין אע"ג דלא חזר ונתפתח כו'. והא דאמר בית נוחלין (ב"ב דף קכח.) היה יודע לו עדות על שלא נסתמא ונסתמא פסול לעדות שאני הכא דגבי גט אפי' אשה נאמנת ס תדע דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא אלא סומא אמאי לא: אין

אין מעמידין (ע"ז דף כז.) בעי רבי יהודה מילה לשמה ואפ"ה קתני יומל אדמאי ולא אמר דלדעתיה דנפשיה קא עביד ואומר ר"י דהא דאמר דלדעתיה דנפשיה עביד היינו שעושה סתם וגבי גט סתם לאו לשמה קאי כדאמר בריש זבחים (דף ב:) משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת אבל מילה סתמא לשמה קיימא כדאמר בזבחים סתמן לשמן קיימי: **אימא שנחתם שלא לשם אשה.** אע"ג דסיפא קתני יתר על כן כו' ומוקי לה בגמרא כר"א מ"מ מה שיכול לדחוק ולהעמיד כר"מ מעמיד משום דקי"ל דסתם מתני' ר"מ היא ול"ת והיכי קאמר שנחתם והא קתני כילד שמע קול סופרים מקרין וכגמ' מפרש בסופרים העשויין להתלמד וי"ל דדרך סופרים לכתוב ולחתוס גט כדי להתלמד: **והוא** שישייר מקום התורף. אמאי דאקשי לעיל והא לאו בני דעה נינהו אמאי לשוויי: **עובד** כוכבים נמי דלאו בר היתרא הוא. הוה מצי למימר משום דבעינן שלוחכם בני ברית אלא ניחא ליה למימר האי טעמא דשייך אף בעבד: **ממי** נוטלו ולמי נותנו. מכאן משמע דצריך שיכיר השליח שזהו הבעל וזו היא אשתו ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעוהו: **הוא** הדין אע"ג דלא חזר ונתפתח כו'. והא דאמר בית נוחלין (ב"ב דף קכח.) היה יודע לו עדות על שלא נסתמא ונסתמא פסול לעדות שאני הכא דגבי גט אפי' אשה נאמנת ס תדע דאפילו סומא מעיקרא קאמר הכא אלא סומא אמאי לא: אין

[1]והוא שהיה גדול עומד על גביו א"ל רב נחמן אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכי תימא ה"נ והתניא עובד כוכבים פסול עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה עבד הדר אמר רב נחמן לאו מילתא היא דאמרי דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר והתניא עובד כוכבים פסול ההיא [6]ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ובענין כתיבה לשמה [2]והא ודאי עובד כוכבים אדעתיה דנפשיה קעביד אמר רב נחמן אומר היה ר"מ [3]אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר איתיביה רבא לרב נחמן [4]וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט לא חתימת עדים איתיביה רבא [5]כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול אימא שנחתם שלא לשום אשה פסול איתיביה כשהוא כותבו כאילו כותבו לשמה מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כאילו כותבו לטופס לשמה לא כשהוא חותמו לשמה כאילו כותבו לשמה ואיבעית אימא הני מתני' מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ורב יהודה אמר שמואל [1]והוא שישייר מקום התורף וכן א"ר חגא משמיה דעולא והוא שישייר מקום התורף ור"א היא ורבי זריקא אמר רבי יוחנן אינה תורה מאי אינה תורה אמר רבי אבא כאן הודיעך שאין כח לשמה [5]ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי והאמר [7]רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ר"א היא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **מתני'** [8]הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים [9]קיבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר: **גמ'** בשלמא [10]חרש שוטה וקטן דלאו בני דיעה נינהו עובד כוכבים נמי דלאו בר היתירא הוא אלא סומא אמאי לא אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף היאך [11]סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרים בנשותיהם בלילה אלא בטביעות עינא דקלא אלא א"ר יוסף [12]הכא בחוצה לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי למימר א"ל אביי אלא מעתה פתוח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר והא קתני פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר חזר ונתפתח אין לא חזר ונתפתח לא [13]ה"ה דאף על גב דלא חזר ונתפתח ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה דטעמא דחזר ונשתפה הא לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פקח ונסתמא וחזר ונתפתח אמר רב אשי דייקא נמי דקא תני כל שתחלתו וסופו בדעת ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר ש"מ פי' סומא בר דעת הוא ואינו נכלל בכלל זה ש"מ לא קאי האי כללא אלא אשאר כלא סומא:

[1]והוא שהיה גדול עומד על גביו. א"ל רב נחמן אלא מעתה עובד כוכבים וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכי תימא ה"נ והתניא עובד כוכבים פסול עובד כוכבים לדעתיה דנפשיה עבד הדר אמר רב נחמן לאו מילתא היא דאמרי דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים לענין הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר והתניא עובד כוכבים פסול ההיא [6]ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ובענין כתיבה לשמה [2]והא ודאי עובד כוכבים אדעתיה דנפשיה קעביד אמר רב נחמן אומר היה ר"מ [3]אפי' מצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר איתיביה רבא לרב נחמן [4]וכתב לה לשמה מאי לאו כתיבת הגט לא חתימת עדים איתיביה רבא [5]כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול אימא שנחתם שלא לשום אשה פסול איתיביה כשהוא כותבו כאילו כותבו לשמה מאי לאו כשהוא כותבו לתורף לשמה כאילו כותבו לטופס לשמה לא כשהוא חותמו לשמה כאילו כותבו לשמה ואיבעית אימא הני מתני' מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי ורב יהודה אמר שמואל [1]והוא שישייר מקום התורף וכן א"ר חגא משמיה דעולא והוא שישייר מקום התורף ור"א היא ורבי זריקא אמר רבי יוחנן אינה תורה מאי אינה תורה אמר רבי אבא כאן הודיעך שאין כח לשמה [5]ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי והאמר [7]רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ר"א היא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן: **מתני'** [8]הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים [9]קיבל הקטן והגדיל חרש ונתפקח סומא ונתפתח שוטה ונשתפה עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר זה הכלל כל שתחילתו וסופו בדעת כשר: **גמ'** בשלמא [10]חרש שוטה וקטן דלאו בני דיעה נינהו עובד כוכבים נמי דלאו בר היתירא הוא אלא סומא אמאי לא אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף היאך [11]סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרים בנשותיהם בלילה אלא בטביעות עינא דקלא אלא א"ר יוסף [12]הכא בחוצה לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי למימר א"ל אביי אלא מעתה פתוח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר והא קתני פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר חזר ונתפתח אין לא חזר ונתפתח לא [13]ה"ה דאף על גב דלא חזר ונתפתח ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה דטעמא דחזר ונשתפה הא לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פקח ונסתמא וחזר ונתפתח אמר רב אשי דייקא נמי דקא תני כל שתחלתו וסופו בדעת ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר ש"מ פי' סומא בר דעת הוא ואינו נכלל בכלל זה ש"מ לא קאי האי כללא אלא אשאר כלא סומא:

מכלל

מסורת הש"ס

א) [לעיל ע: וש"נ], ב) לעיל ג: [לקמן כו: כתובות פה.], ג) [לעיל כ. וש"נ], ד) לקמן כל. [זבחים כ:], ה) [לעיל כא: וש"נ], ו) [סס], ז) לעיל ה. [מ.], ח) [מגיגה ב: יבמות לט: ערכין ה: תמורות לג.], ט) מולין לו., י) קידושין מא.; כ) [דברים כד].

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ה"ה וכו' הרע וכו'. עי' תשובת הריב"ל מ"ג סי' עה:

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה מדקתני סיפא וכו' מחילה לחודיה מלי כל"ל ומיהא דלא נמחק:

מוסף רש"י

אפילו מצאו באשפה. ולא נכתב לשם אשה כלל (לקמן כו:). כל גט שנכתב שלא לשום אשה, שלא לשם האשה הזאת, שנכתב לשום אחרת שמה כשם זו, פסול. דכתיב וכתב לה לשמה (זבחים ב:). חרץ מחרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה נינהו ואין יכולין לעשות (ל"ל לעשות) שליח לגרשה, כדאמרינן בקידושין (מב.) דאין קטן נעשה שליח, והוא הדין להכי (לעיל ה.) שאין בהם דעת ואין שליחותן לגרש (לעיל ט.). בטביעות עינא דקלא. שיתן דעתו להסירה בקול (חולין צז.).

עין משפט נר מצוה

פו א ב ג מיי' פ"ג מהל' גירושין הל' עז ח יח סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סי' קכב סעיף ג ד וע"ש בכ"מ ובמ"מ:

פז ד מיי' פ"ו מהלכות גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמא סעיף לא:

פח ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף לב:

פט ו ז מיי' שם פ"ז הלכה יט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמב סעיף יא:

תוספות רי"ד

והוא שיהא גדול עומד על גביו. פי' ור' אלעזר הוא דאמר עדי מסירה כרתי והאי וכתב לה על כתיבת הגט קאמר ובעי' דליהוי לשמה וכיון דגדול עומד על גביו ואומר להן כתבוהו לשם פלוני ופלונית כשר א"ל רב נחמן אלא מעתה נכרי וישראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכ"ת הכי נמי והתניא נכרי פסול נכרי אדעתא דנפשיה קעביד פי' ולא מהני ביה ישראל עומד על גביו ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר הוא וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עדי מסירה דרוב גיטין נמסרין בפני החותמין: הכל כשרים וכו' בשלמא חרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו ובעינן שיהא השליח בר דעת דומיא דשולחו וכמו שאין הקטן עושה שליח לעצמו כך אינו נעשה שליח לאחרים ואפילו למ"ד לקמן בפ' התקבל דקטן זוכה לעצמו התם הוא משום דזכיית קטן מדרבנן אבל לאחרים אינו זוכה עד שיביא שתי שערות נכרי נמי לאו בר כריתה הוא ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד לאחריני אלא סומא מ"ט לא ואסיק רב יוסף הכא בחוצה לארץ עסקינן ומשום דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי. א"ל אביי אלא מעתה פקח ונסתמא דמצי אמר הכי נמי דכשר וכ"ת הכי נמי והא קתני פקח ונסתמא וחזר ונתפתח חזר ונתפתח אין לא חזר ונתפתח לא. ה"ה דאע"ג דלא חזר ונתפתח ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה דטעמא דחזר ונשתפה הא לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פקח ונסתמא וחזר ונתפתח אמר רב אשי דייקא נמי דקא תני כל שתחלתו וסופו בדעת ולא קתני כל שתחלתו וסופו בכשרות כשר ש"מ פי' סומא בר דעת הוא ואינו נכלל בכלל זה ש"מ לא קאי האי כללא אלא אשאר כלא סומא: